

УДК 342.9:351.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.44>

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО У СПРАВАХ ПРО ОСКАРЖЕННЯ ВІДМОВИ У НАДАННІ СТАТУСУ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Назар Ю.С.,

*доктор юридичних наук, професор,**професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу**Львівського державного університету внутрішніх справ,*

ORCID: 0000-0002-8059-4413

Назар Ю.С. Адміністративне судочинство у справах про оскарження відмови у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

У статті проаналізовано проблеми вирішення адміністративними судами справ про оскарження відмови у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Відзначено, що в адміністративному судочинстві склалася практика розгляду та вирішення справ про оскарження відмови у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, з урахуванням правової позиції Верховного Суду, висловленої у справі №360/3668/18 (постанова від 24.01.2023). Зміни норм Закону України «Про охорону дитинства» (14 травня 2025 року) та Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (01 вересня 2025 року) зумовили нерелевантність положень цієї постанови Верховного Суду щодо необхідності дитині мати статус внутрішньо переміщеної особи і подавати представниками заяву за місцем реєстрації як такої особи, однак правова позиція щодо наявності причинно-наслідкового зв'язку між моральними та психологічними стражданнями дитини і воєнними діями, збройним конфліктом та іншими пов'язаними з цим обставинами не лише не втратила актуальності. Вона набула більш важливого значення у зв'язку з необхідністю доведення наявності щодо дитини психологічного насильства, зумовленого воєнними діями та збройним конфліктом.

Наголошено, що для ефективного функціонування публічно-правового механізму надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, і захисту адміністративними судами прав дітей у випадку їх порушень з боку суб'єктів публічної адміністрації важливим є узгодженість нормативно-правових актів. Зокрема, потребують узгодженості норми Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, прийнятого на підставі Закону України «Про охорону дитинства», і Закону України «Про соціальний захист та підтримку дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання соціальних послуг та виплат» щодо змісту поняття «психологічне насильство».

Ключові слова: адміністративне судочинство, адміністративний суд, судова практика, дитина, психологічне насильство, захист прав дитини, оскарження відмови у наданні статусу, дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Nazar Yu.S. Administrative judicial proceedings in cases of appeal against the refusal to granting status to a child who has suffered as a result of war actions and armed conflict.

The article analyzes the problems encountered by administrative courts in resolving cases concerning appeals against refusals to grant the status of a child affected by hostilities and armed conflicts.

It is noted that in administrative judicial proceedings a consistent practice has developed for the consideration and resolution of cases involving appeals against refusals to grant the status of a child affected by hostilities and armed conflicts, taking into account the legal position of the Supreme Court expressed in case No. 360/3668/18 (judgment of 24 January 2023). Amendments to the Law of Ukraine "On the Protection of Childhood" (14 May 2025) and to the Procedure for Granting the Status of a Child Affected by Hostilities and Armed Conflicts (1 September 2025) have rendered irrelevant the provisions of this Supreme Court judgment concerning the requirement for a child to have the status of an internally displaced person and for an application to be submitted by representatives at the place of registration as such a person. However, the legal position regarding the existence of a causal link between the child's moral and psychological suffering and hostilities, armed conflict, and other related circumstances has not only retained its relevance, but has gained increased importance in view of the

need to prove that the child was subjected to psychological violence caused by hostilities and armed conflict.

The article emphasizes that the effective functioning of the public-law mechanism for granting the status of a child affected by hostilities and armed conflicts, as well as the protection of children's rights by administrative courts in cases of their violation by public administration bodies, requires coherence and consistency of regulatory legal acts. In particular, there is a need to harmonize the provisions of the Procedure for Granting the Status of a Child Affected by Hostilities and Armed Conflicts, adopted on the basis of the Law of Ukraine "On the Protection of Childhood", with the Law of Ukraine "On Social Protection and Support of Children Affected by the Armed Aggression of the Russian Federation against Ukraine, and Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Streamlining the Provision of Social Services and Payments" with regard to the content of the concept of "psychological violence."

Key words: administrative judicial proceedings, administrative court, case law, child, psychological violence, protection of the rights of the child, appeal against the refusal to grant status, child who suffered as a result of hostilities and armed conflicts.

Постановка проблеми. Воєнна агресія росії проти України, яка у різних формах триває з 2014 року, зумовлює необхідність посиленого захисту однієї з найбільш вразливих категорій осіб – дітей. За даними сайту «Діти війни» лише з 24 лютого 2022 року до 18 січня 2026 року поранено 2334, депортовано або примусово переміщено понад 20000 дітей [1]. Одним із способів захисту прав дітей за цих умов є надання посиленого соціального захисту, у тому числі й у межах реалізації правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Станом на вересень минулого року такий статус отримали понад 412 тисяч дітей [2], але це далеко не остаточна цифра. Частина дітей ще не отримала відповідного статусу, а частині було відмовлено органами опіки та піклування.

Причиною відмов були як прогалини у законодавстві, нечіткість окремих нормативних положень, так і неналежне виконання своїх обов'язків суб'єктами публічної адміністрації у сфері захисту прав дітей. Можливість отримати належний захист у таких випадках реалізується шляхом звернення до адміністративного суду, що актуалізує важливість дослідження проблем адміністративного судочинства у справах про оскарження відмови у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Метою статті є на підставі аналізу судової практики розгляду адміністративними судами справ про оскарження відмови у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, з'ясувати основні проблеми у наданні такого статусу у сучасних умовах та сформулювати пропозиції щодо удосконалення розгляду цієї категорії справ і законодавства про захист прав дітей.

Стан опрацювання проблематики. Питання розгляду та вирішення адміністративними судами соціальних спорів, у тому числі й справ щодо захисту соціальних прав дітей, були предметом досліджень Я.О. Берназюка, Б.Л. Василюка, С.С. Єсімова, Ю.В. Іщенко, М.В. Коваліва, В.М. Кравчука, С.М. Мельничук, М.І. Смоковича та інших науковців. Проте наукового аналізу питань надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, захисту прав таких дітей адміністративними судами після зміни законодавства здійснено не було.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про охорону дитинства» визначено поняття дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, (стаття 1) і основні процедурні умови надання особі такого статусу (стаття 30-1). Так, статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем звернення або за місцем виявлення такої дитини місцевими органами виконавчої влади та (або) органами місцевого самоврядування [3]. А сам порядок надання такого статусу закріплений на підзаконному рівні – у постанові Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 року № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» (далі – Порядок) [4].

Відповідно до п. 3 Порядку право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка під час воєнних дій та збройних конфліктів не досягла віку 18 років (повноліття), що: 1) отримала поранення, контузію, каліцтво; 2) зазнала фізичного, сексуального насильства; 3) була викрадена, депортована або примусово переміщена; 4) залучалася до участі у військових формуваннях; 5) незаконно утримувалася, у тому числі в полоні; 6) зазнала психологічного насильства; 7) її батьки або один з них, інший законний представник зникли безвісти за особливих обставин або померли (загинули) через отримані внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів поранення, контузії або каліцтва на території України чи за кордоном; 8) була позбавлена батьківського піклування внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Найбільше спірних питань виникає щодо надання статусу дитині, яка зазнала психологічного насильства. Попередня редакція ч. 6 статті 30-1 Закону України «Про охорону дитинства» передбачала, що статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як внутрішньо переміщеної особи. Тобто обов'язковими умовами для отримання такого статусу було звернення за місцем реєстрації дитини саме як внутрішньо переміщеної особи, і безпосередня наявність статусу внутрішньо переміщеної особи.

У судовій практиці, яка склалася до внесення змін до ч. 6 статті 30-1 Закону України «Про охорону дитинства», наголошувалося на необхідності дотримання цих умов, а їх відсутність була підставою для відмови в отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів. Верховний Суд у постанові від 24.01.2023 у справі №360/3668/18 вказав, що у вирішенні питання щодо можливості надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, слід виходити з наявності у дитини статусу внутрішньо переміщеної особи [5]. Посилаючись на таку позицію Верховного Суду, адміністративні суди першої та апеляційної інстанцій не задовольняли вимоги позивачів і відмовляли у визнанні протиправними рішень органів опіки та піклування про відмову у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів [6; 7].

Неналежне місце звернення з заявою про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, також було підставою для відмови в отриманні цього статусу. Заяви подавалися за фактичним місцем проживання дитини, а не за зареєстрованим як внутрішньо переміщеної особи. У таких випадках суди констатували, що відповідний орган опіки та піклування не мав компетенції щодо надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів [8].

Змінами до статті 30-1 Закону України «Про охорону дитинства», внесеними Законом України від 14 травня 2025 року (введені в дію 06 липня 2025 року) були виключені умови і щодо наявності у дитини статусу внутрішньо переміщеної особи, і щодо необхідності подання заяви за місцем реєстрації дитини як такої особи. Відповідно органи опіки та піклування після 06 липня 2025 року, отримавши повний пакет документів, не можуть відмовити у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, з міркувань відсутності територіальної компетенції чи реєстрації як внутрішньо переміщеної особи. Щодо цих умов адміністративними судами та суб'єктами публічної адміністрації не можуть використовуватися й положення постанови Верховного Суду від 24.01.2023 у справі №360/3668/18. Тому особам, які отримали відмову у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, з цих підстав доцільно повторно звернутися до органів опіки та піклування.

Відповідно до зміненого правового механізму надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, зокрема, дитині, яка зазнала психологічного насильства, основними умовами для надання такого статусу стають наявність моральних та психологічних страждань (травм) дитини, яких вона зазнала внаслідок воєнних дій, збройних конфліктів й інших пов'язаних з цим обставин (тимчасової окупації, депортації, примусового переміщення та інших). При цьому, якщо у попередній редакції підпункту 3 пункту 2 Порядку наявність моральних та психологічних страждань не потребували доведення, то чинна редакція такого положення не містить. Натомість для надання статусу тепер необхідно подати до органу опіки та піклування копію одного з документів (чи кілька, якщо є різні підстави), в яких міститься інформація про наявність моральних та психологічних страждань дитини – висновок лікаря-психолога, лікаря-психотерапевта або лікаря-психіатра, лікаря-психіатра дитячого, що підготовлений за результатами індивідуального психологічного або психіатричного обстеження дитини або особи з числа дітей відповідно до вимог законодавства за формою, затвердженою МОЗ; висновок судово-психологічної або комплексної психолого-психіатричної експертизи, проведеної відповідно до Кримінального процесуального кодексу України або за рішенням суду, що встановлює наявність у дитини або особи з числа дітей ознак моральних страждань або психологічної травми внаслідок пережитих подій під час воєнних дій та збройних конфліктів (або ж інших документів відповідно до Порядку). Тобто суб'єктам публічної адміністрації та адміністративним судам відповідно до нової редакції Порядку необхідно встановлювати наявність моральних та психологічних страждань (травм) дитини.

Іншу обставину, яку слід встановити, є наявність причинно-наслідкового зв'язку між моральними та психологічними стражданнями дитини і воєнними діями, збройним конфліктом та іншими пов'язаними з цим обставинами. У постанові від 24.01.2023 у справі №360/3668/18 Верховний Суд наголосив на необхідності такого зв'язку між воєнними діями, збройним конфліктом на території населеного пункту, включеного до Переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, та фактом настання обставин (насильство, каліцтво тощо), які мали

негативний вплив на стан здоров'я та розвиток дитини, оскільки, виходячи із поняття дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, то саме внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту така дитина мала зокрема зазнати психологічного насильства [5]. Цю правову позицію Верховного Суду неодноразово використовували адміністративні суди, і в подальшому її слід використовувати як судами, так й органами опіки та піклування.

Аналіз судової практики свідчить про існування певної проблеми щодо розуміння та визначення території, на якій відбуваються воєнні дії та збройний конфлікт. Суди для цього використовують залежно від моменту виникнення спірних відносин розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міністерства розвитку громад та територій України, якими затверджені переліки територій, на яких ведуться (велися) бойові дії [9]. У судових рішеннях саме наявність чи відсутність конкретного населеного пункту у відповідному переліку є тією первинною обставиною, що зумовлює висновок про факт ведення воєнних (бойових) дій (за умови доведення причинно-наслідкового зв'язку між воєнними діями та моральними і психологічними стражданнями). Наприклад, Київський окружний адміністративний суд у рішенні від 29.04.2025 у справі № 320/3149/25 відзначив, що дитина, яка проживала на вказаних переліком територіях під час бойових дій або окупації, має право на статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів [10].

Однак, до органів опіки та піклування, а після їх відмови у наданні статусу й до адміністративних судів, звертаються представники в інтересах дітей, які зазнали моральних та психологічних страждань (дитина боялась вибухів, ховалася в ванній кімнаті, в тому числі кілька разів на ніч, в дитини розвинулось порушення сну, з'явилося відчуття тривоги) внаслідок збройної агресії російської федерації, чисельних вибухів в місті, яке піддавалося ракетним обстрілам, але не належить до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії (місто Кривий Ріг). Обґрунтовують такі вимоги тим, що законодавець наводить перелік можливих документів, що є доказами підтвердження місця проживання дитини на території, на якій ведуться (велися) безпосередньо бойові дії, серед яких відсутнє посилання на будь-який законодавчо затверджений перелік таких територій і не визначає обов'язковість віднесення місця проживання дитини виключно до територій, визначених переліком, для отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів [11]. Суди першої та апеляційної інстанції відмовили у задоволенні позову. Але як аргументи позивача заслуговують на увагу, так і потребує однозначного законодавчого урегулювання проблема захисту прав дітей (у тому числі й шляхом надання певного правового статусу), які зазнали психологічного насильства у наслідок збройної агресії російської федерації, не в населених пунктах, віднесених на рівні підзаконних нормативно-правових актів до території воєнних дій. Законом України «Про соціальний захист та підтримку дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання соціальних послуг та виплат» психологічним насильством серед іншого визнаються й страждання, зумовлені тим, що дитина стала свідком жорстоких подій (ракетних обстрілів, травмування чи загибелі людей), спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України [12]. Однак, у сучасних умовах для надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, використовуються лише норми Закону України «Про охорону дитинства» та Порядку.

Висновки. В адміністративному судочинстві склалася практика розгляду та вирішення справ про оскарження відмови у наданні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, з урахуванням правової позиції Верховного Суду, висловленої у справі №360/3668/18 (постанова від 24.01.2023). Зміни норм Закону України «Про охорону дитинства» (14 травня 2025 року) та Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (01 вересня 2025 року) зумовили нерелевантність положень цієї постанови Верховного Суду щодо необхідності дитині мати статус внутрішньо переміщеної особи і подавати представниками заяву за місцем реєстрації як такої особи, однак правова позиція щодо наявності причинно-наслідкового зв'язку між моральними та психологічними стражданнями дитини і воєнними діями, збройним конфліктом та іншими пов'язаними з цим обставинами не лише не втратила актуальності. Вона набула більш важливого значення у зв'язку з необхідністю доведення наявності щодо дитини психологічного насильства, зумовленого воєнними діями та збройним конфліктом.

Для ефективного функціонування публічно-правового механізму надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, і захисту адміністративними судами прав дітей у випадку їх порушень з боку суб'єктів публічної адміністрації важливим є узгодженість нормативно-правових актів. Зокрема, потребують узгодженості норми Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, прийнятого на підставі Закону України «Про охорону дитинства», і Закону України «Про соціальний захист та підтримку

дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання соціальних послуг та виплат» щодо змісту поняття «психологічне насильство». Це може бути першим кроком щодо систематизації законодавства про захист дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Діти війни. URL: <https://childrenofwar.gov.ua>.
2. Уряд розширив можливості для надання статусу дитини, яка постраждала від війни. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/uryad-rozshyryv-mozhlyvosti-dlya-nadannya-statusu-dytny-yaka-postrazhdala-vid-viyny>.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#n383>.
4. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text>.
5. Постанова Верховного Суду від 24.01.2023 у справі № 360/3668/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108594040>.
6. Рішення Київського окружного адміністративного суду від 26.08.2024 у справі № 320/13020/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121224538>.
7. Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 03.11.2025 у справі № 320/3149/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131478601>.
8. Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 18.03.2025 у справі № 620/12874/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125931022>.
9. Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, та визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Кабінету Міністрів України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2015 № 1275-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2015-%D1%80#Text>; Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 28.02.2025 № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-25#n16> та інші.
10. Рішення Київського окружного адміністративного суду від 29.04.2025 у справі №320/3149/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126987547>.
11. Постанова Третього апеляційного адміністративного суду від 11.03.2025 у справі № 160/18185/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126004933>.
12. Про соціальний захист та підтримку дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання соціальних послуг та виплат : Закон України від 08.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3999-20#Text>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 5.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026